Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta Asiantuntijakuulemistilaisuus 10.11.2017

Asia: Asia: HE 146/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ajokorttilain muuttamisesta

Suomen Terveydenhoitajaliitto kiittää kutsusta asiantuntijakuulemis-tilaisuuteen.

Suomen Terveydenhoitajaliitto pitää tarkoituksenmukaisena uudistaa ajokorttilakia ja selkiyttää ja keventää siihen liittyvää säätelyä huomioiden liikenneturvallisuuden vaatimukset. Lausunnossamme keskitymme lakiesityksen 21 §:ään, joka koskee ajoterveydentilaa koskevia ilmoituksia.

Lähtökohtia

Ajoterveyden arviointijärjestelmän perusteet on lakiluonnoksen mukaan katsottu Suomessa pääosin toimiviksi. Järjestelmässä on kuitenkin nähty osa-alueita, joita voitaisiin joko keventää tai joiden kohdalla käytäntöä olisi perusteltua tehostaa. Nykyisellään terveysvaatimusten täyttymisen seuranta on osin toteutettu lääkärinlausunnon ja osaksi lääkäreiden ilmoitusvelvollisuuden kautta. Terveydenhoitajilla ja sairaanhoitajilla ei ole ollut tässä lakisääteistä tehtävää. Käytännössä heidän tehtävänsä vastaanotoilla on liittynyt lähinnä ajokorttitarkastuksen valmisteluun haastattelemalla tarkastukseen tulijaa ja tekemällä joitakin seulontatutkimuksia, esim. näön tutkiminen.

Lakiluonnoksessa on tuotu esille seuraavaa:

- Lääkärin ilmoitusvelvollisuuden ei katsota käytännössä toimivan toivotulla tavalla ilmoitusten vähyyden johdosta. Esimerkiksi mielenterveysongelmiin ja masennus- tai muiden lääkkeiden käyttöön liittyviä ilmoituksia ei tarkastelukautena ole tehty.
- Olisi tarpeellista, että lääkäreiden kehotukset potilaalle pidättäytyä ajamisesta saataisiin liikenteen valvojien käyttöön.
- Terveysperusteiset onnettomuudet eivät välttämättä tapahdu yllättäen ja äkillisesti, sillä onnettomuuden aiheuttaneilla kuljettajilla on todettu olevan merkittävä hoitohistoria. Lääkärintarkastusten kannalta ongelma on kuitenkin esimerkiksi se, että potilastiedot ovat hajallaan eivätkä ole tarkastusta tekevän henkilön käytössä.
- Onnettomuuksien taustatekijöinä korostuvat kuljettajien mielenterveyden ongelmat, mutta myös sydän- ja verisuonitauteja ja päihdeongelmia esiintyi. Iäkkäillä on onnettomuusriskin todettu kohoavan vasta noin 75-vuotiaana.

Lain valmisteluvaiheessa on keskusteluissa noussut esiin useita erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja koskien lakiluonnoksen pykälää 21, joka käsittelee ajoterveydentilaa koskevia ilmoituksia. Niissä on terveydenhoitajille ja sairaanhoitajille esitetty eri laajuisia velvoitteita tai oikeuksia.

Lakiesityksessä on päädytty esittämään, että ajoterveydentilasta tehtäviä ilmoituksia koskevaa pykälää täydennettäisiin sairaan- ja terveydenhoitajille annettavalla oikeudella ilmoittaa ajoterveydentilan ilmoittamisesta, jos syynä on jatkuva päihteiden väärinkäyttö. Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa tätä perustellaan sillä, että päihteiden väärinkäyttäjät käyttävät usein päivystyspalveluja erilaisten terveyteen ja päihteiden käyttöön liittyvien ongelmien vuoksi ilman, että lääkärin hoitoa aina vaadittaisiin.

Esillä olevista vaihtoehdoista lakiesitykseen esitetty vaihtoehto on Terveydenhoitajaliiton mielestä kannatettavin. Sen mukaan terveyden- ja sairaanhoitajille säädettäisiin vain oikeus, ei velvollisuus, ilmoituksen tekemiseen havaitessaan potilaan päihdeongelman esimerkiksi toistuvien päivystyskäyntien yhteydessä. Terveydenhoitajaliitto yhtyy yksityiskohtaisissa perusteluissa esitettyyn näkemykseen siitä, että vaikka päihdeongelman tunnistamisesta on terveydenhuollon ammattilaisille tarkoitettua ohjeistusta ja hyviksi havaittuja käytäntöjä, voivat päihteiden käyttöön liittyvät kysymykset ja ilmoituskynnyksen täyttyminen olla joskus hyvinkin hankalasti arvioitavissa. Siksi tiukemman ilmoitusvelvollisuuden asettaminen olisi myös Terveydenhoitajaliiton näkemyksen mukaan kohtuutonta.

Lakiluonnoksen mukaan selvissä tapauksissa ilmoitusoikeus antaisi hoitajalle mahdollisuuden ilmoittamiseen itsenäisesti siirtämättä asiaa lääkärille. Vaikeammin arvioitavissa potilastilanteissa hoitajilla on vastaanottotoiminnassaan pääsääntöisesti järjestetty mahdollisuus konsultoida lääkäriä. On kuitenkin huomioitava, että kaikissa vastaanottotilanteissa lääkärin välitön konsultointi ei aina ole työn luonteen vuoksi mahdollista.

Terveydenhoitajaliitto haluaa nostaa laista esille seuraavia kysymyksiä.

Lakiluonnoksen 21 §:n mukaan ” Ennen 1 tai 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tekemistä potilaalle on kerrottava velvollisuudesta tai oikeudesta ilmoituksen tekemiseen ja terveydentilan vaikutuksesta ajokykyyn. ” Voiko tällä olla työsuojelullisia vaikutuksia? Voiko hoitajan ilmoitus provosoida potilasta aggressiiviiseen käyttäytymiseen hoitajaa kohtaan joko ilmoitustilanteessa tai sen jälkeen?

Koskeeko hoitajien ilmoitusoikeus vain päivystysvastaanottoja vai esimerkiksi työterveyshuollon, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä neuvolan (vanhempien päihdekäyttö) vastaanottotyötä? Edm. työpisteissä terveydenhoitajat toiminta työskentelevät usein yksin eikä lääkärin välittämään konsultointiin ole aina mahdollisuutta.

Vaikutusarviointi

Ajoterveydentilaa koskevan pykälän osalta ei lakiluonnoksessa ole esitetty minkäänlaisia vaikutusarviointeja terveyden- ja sairaanhoitajien ilmoitusoikeuden osalta. Muutosten vaikutusarviointi ja seuranta olisi kuitenkin myös tältä osin tärkeä huomioida jo lakimuutoksen valmistelun yhteydessä.

Päihdeongelman tunnistamisesta on olemassa terveydenhuollon ammattilaisille tarkoitettua ohjeistusta ja hyviksi havaittuja käytäntöjä, mutta päihteiden käyttöön liittyvät kysymykset ja ilmoituskynnyksen täyttyminen voivat olla joskus hankalasti arvioitavissa.

Mikäli uudistuksella halutaan tehostaa ajoterveydentilan arviointia, tulee terveydentilan arviointia varten laatia selkeät toimintaohjeet ja liikenteen turvallisuusviraston tulee antaa tarkemmat määräykset ilmoituksen tekemisestä, kuten lakiluonnoksen pykälässä 21 todetaankin. Lisäksi tulee arvioida, mitkä ovat ajoterveydentilan arvioinnin vaikutukset terveyden- ja sairaanhoitajien osaamisvaatimuksiin, koulutustarpeeseen ja työmäärään.

Helsingissä 8.11. 2017

Kunnioittaen,

Leila Lehtomäki
Puheenjohtaja
Suomen Terveydenhoitajaliitto STHL ry

Aija Saarinen
Kehittämispäällikkö
Suomen Terveydenhoitajaliitto STHL ry